

Cauza Andreescu c. România¹

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a III-a

Cauza Andreescu c. România

Hotărârea din 7 aprilie 2009

Art. 10 din Convenție – „Libertatea de exprimare”

Art. 6 §1 din Convenție – „Dreptul la un proces corect”

I. Procedura

La originea cauzei se află plângerea nr. 19452/02 la adresa României a dlui Gabriel Andreescu („reclamantul”), cetățean român, care a sesizat Curtea la 29 martie 2002 pe baza art. 34 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

Reclamantul este reprezentat de dna Livia Cintează, avocată al baroului București. Guvernul român („Guvernul”) este reprezentat de agentul său, dl M. Răzvan-Horațiu Radu, de la Ministerul Afacerilor Externe.

Reclamantul susține că i s-a adus atingere dreptului său la libera exprimare datorită condamnării sale penale și civile pentru defăimare și, de asemenea, dreptului său la un proces echitabil, fiind condamnat la instanța de recurs fără să fie ascultat, după ce fusese achitat de prima instanță.

La 15 ianuarie 2009, președintele Secției a III-a a decis să transmită Guvernului plângerea făcută de reclamant. În conformitate cu prevederile art. 29 §3 al Convenției, el a hotărât în plus ca în același timp Camera să se pronunțe asupra admisibilității și asupra fondului.

II. În fapt

1. Circumstanțele cauzei

Reclamantul s-a născut în 1952 și locuiește în București.

Reclamantul este un militant pentru drepturile omului recunoscut în România. El este membru fondator al Comitetului Helsinki Român și a fost inițiatorul mai multor asociații nonguvernamentale care militează pentru drepturile omului. De asemenea, reclamantul este conferențiar universitar, predând Etică și Științe politice și colaborează în mod constant cu mai multe ziare și publicații.

În timpul regimului comunist, înainte de anul 1989, reclamantul a suportat persecuții, a fost arestat sau i s-a stabilit domiciliu obligatoriu pentru că a criticat regimul de atunci în ceea

¹ În conformitate cu traducerea cauzei publicate în Monitorul Oficial nr. 162 din 7 martie 2011 și sinteza de pe site-ul Curierului Judiciar, postată la 9 mai 2011 (<http://curieruljudiciar.ro/2011/03/09/cedo-cauza-andreescu-c-romania/>).

ce privește problemă încălcării drepturilor omului, pentru că a acordat interviuri presei occidentale, precum și pentru că a condus acțiuni de protest pașnice, cum ar fi greva foamei.

La 9 decembrie 1999 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Legea nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității că poliție politică.

Conform acestei legi, orice cetățean român sau străin care a obținut cetățenia română după 1945 are dreptul să cunoască conținutul dosarului întocmit cu privire la persoană sa de către organele poliției politice a fostului regim. În plus, legea dispune că orice persoană care a făcut obiectul unui dosar din care rezultă că a fost pusă sub supraveghere de către Securitate are dreptul de a cunoaște identitatea agenților serviciilor secrete și a colaboratorilor lor care au contribuit cu informații la dosar.

În luna iunie 2000, reclamantul s-a adresat CNSAS, solicitând accesul la propriul dosar de informații creat de către fostă Securitate. El nu a primit răspuns în termenul de 30 de zile prevăzut de art. 12 din Legea nr. 187/1999. În luna septembrie 2000, reclamantul a adresat CNSAS o nouă cerere solicitând să fie informat dacă membrii Sinodului Bisericii Ortodoxe Române au fost sau nu colaboratori ai fostei Securități.

Reclamantul nu a primit răspuns în termenul prevăzut de lege.

1.1. Conferința de presă organizată de reclamant la 20 februarie 2001

În absența unui răspuns la solicitările adresate CNSAS, reclamantul a anunțat o conferință de presă programată pentru data de 20 februarie 2001, în cadrul căreia intenționa să își exprime preocuparea cu privire la lipsa de eficiență practică a procedurilor prevăzute de Legea nr. 187/1999. În cursul conferinței de presă, el a declarat ziaristilor prezenți că este dezamăgit de modul în care este aplicată Legea nr. 187/1999 și a denunțat problemele legate de aplicarea legii, probleme care erau de natură să aducă atingere atât drepturilor persoanelor particulare, cât și interesului public. Reclamantul a invitat autoritățile să respecte legea, iar publicul să urmărească acest aspect cu vigilență.

Ca răspuns la întrebările ziaristilor cu privire la cauzele lipsei de eficacitate a activității CNSAS, reclamantul a menționat lipsă de profesionalism, indiferența și lenea membrilor Colegiului CNSAS.

Întrebat de ziaristi cu privire la îndoielile pe care le-ar putea avea în ceea ce privește independența membrilor CNSAS, el a răspuns că o singură persoană îi inspiră neîncredere din cauza presiunilor care au fost exercitate asupra sa în timpul regimului comunist, presiuni având ca scop să îi distrugă rezistența și să o determine să se plieze indicațiilor regimului. Reclamantul l-a nominalizat pe A.P., membru al Colegiului CNSAS, personalitate publică recunoscută în domeniul culturii, fost ministru al Culturii și, ulterior, al Afacerilor Externe. Prezentând motivele pe care își fundamenta bănuielile, reclamantul a precizat că „desigur, asta nu este o dovadă că neapărat dl [A.P.] a colaborat într-un fel cu Securitatea”. Reclamantul a evocat, de asemenea, funcțiile acceptate de A.P. în unul dintre primele guverne de după 1989, precum și remarcile publice ale acestuia cu privire la „marile dileme morale din spatele dosarelor” și reticența sa în ceea ce privește deconspirarea poliției politice, manifestată în cursul dezbaterilor publice dedicate acestui subiect.

Evocând episodul Mișcării pentru Meditație Transcendentală și al Grupului de la Păltiniș la care o parte a intelectualității românești, printre care și A.P., s-a afiliat înainte de 1989, suferind represaliile regimului comunist, reclamantul s-a referit la metodele utilizate de poliția politică pentru a distruge rezistența psihică a persoanelor vizate, precum anchete abuzive, amenințări, intimidări, înscenări și hărțuiri. Potrivit reclamantului, persoanele care făcuseră

obiectul unor anchete erau puse în situația de a continua să prezinte explicații agenților Securității „cu ocazia unor discuții ulterioare”, fiind astfel determinate să cedeze progresiv presiunilor și să acționeze împotriva propriei conștiințe.

Partea semnificativă a intervenției reclamantului, așa cum a fost reprodusă de prima instanță în hotărârea sa din 13 iulie 2001 era următoarea: „Avem un singur caz despre care pot spune că am o bănuială (...) cred că avem dreptul să ne exprimăm bănuielile, iar persoana pe care o am în minte este dl Andrei Pleșu.

Dl Andrei Pleșu a fost numit ministru al Culturii imediat după Revoluție. Dacă ne uităm pe lista celor care au intrat în structurile de putere imediat după 1990, vedem că cei cu funcții de decizie au avut ceva în spate. Desigur asta nu este o dovadă că neapărat dl Andrei Pleșu a colaborat într-un fel cu Securitatea. Pe de altă parte, de-a lungul timpului, dânsul a avut o obediență incredibilă față de premierul de atunci, Petre Roman, apoi șeful PD (...), dar cea mai flagrantă a fost acceptarea de către Andrei Pleșu a prezenței sale pe lista candidaților pentru Colegiu. Eu cunosc problemele sale anterioare, după ce a terminat în sfârșit – spunea domnia sa – ministeriatul la portofoliul externelor. Când dl Petre Roman l-a solicitat încă o dată pentru această poziție, domnia sa a răspuns «da» și nu numai că a spus «da», ci a dus o întreagă politică de convingere a opiniei publice că are acest drept. Deși nu avea acest drept, conform Legii dosarelor. Îmi amintesc dezbaterea pe care am avut-o la GDS privind acceptabilitatea numirii lui Dinescu și a lui Pleșu și prezența sa aici, genul de argumentare pe care a avut-o domnia sa aici. El s-a referit cu un anumit patos la marile dileme morale din spatele dosarelor, la câtă dramă se ascunde în aceste dosare. Și pe acestea nu le poți trata oricum, ca un copil, încât după aceste săptămâni de discuții trebuie să vă spun că mai mulți membri ai GDS erau convinși că dl Andrei Pleșu are o problemă la dosar. Că dânsul se comportă cum se comportă datorită dosarului său. De ce acest lucru? De ce dl Andrei Pleșu a cărui personalitate am motive să o apreciez a colaborat cu Securitatea? Lucrul este foarte simplu și explicabil, nu pentru un om care este construit rău, ci pentru un om care nu este un erou, care nu are inteligența absolut precisă și elaborată a opoziției pe vremea aceea la strategiile Securității. Dânsul, știți, a fost scos afară din partid și a avut probleme cu securitatea datorită meditației transcendente. Este tot o înscenare a Securității, care folosea un agent străin pentru gruparea esoterică numită «Meditația transcendentă». În orice caz, în această activitate au fost prinși mai mulți intelectuali de prestigiu și acțiunea a reușit să intimideze intelectualitatea românească cel puțin pentru o perioadă de timp. Una dintre victime a fost dl Andrei Pleșu. Și evident că în această situație ești chemat la Securitate, ți se bate cu pumnul în masă, ești amenințat, ești pus să dai nenumărate declarații și lucrul acesta se întâmplă nu o singură dată, se întâmplă de nenumărate ori. Și există o tehnică extraordinară în a se introduce pe hârtia pe care urmează să o semnezi lucruri de care devii responsabil, pe care ți le asumi, și știi lucrul acesta. Au fost situații la Rahova, când securiștii veneau în stol și băteau cu pumnul în masă și spuneau: «Semnează! Semnează! Semnează!» (...) Și ca să-ți dai seama că totuși verbul acela era asertiv și nu optativ, lucrul acesta presupune o anumită răceală, furie în tine și o anumită stăpânire. Eu nu cred că dl Pleșu are puterea (...) Și nu cred că are nici dexteritatea textelor de lege pentru a rezista unei astfel de presiuni. De-a lungul timpului, dl Pleșu a făcut parte din grupul de la Păltiniș. Asta presupunea o activitate aflată în centrul atenției Securității. Desigur că oamenii care fuseseră anchetați anterior trebuiau să dea la noi întâlniri explicații despre discuțiile de acolo și așa, încet, încet, făceau greșeli și fiecare greșeală îți încarcă dosarul și devii din ce în ce mai slab și ajungi să faci lucruri pe care inițial niciodată nu-ți puteai imagina că le-ai făcut. Probabil că dl Pleșu are o imensă jenă și din cauza asta nu a putut să vorbească

în 1990 despre ce cred eu că ar fi trebuit să vorbească. Subliniez: eu nu am probe. Eu am vorbit în fața dumneavoastră apelând la bănuieli și la pseudoargumente. Adică la argumente care nu sunt o probă absolută, ci le așteaptă pe cele absolute. Dar probe absolute nu pot fi obținute decât cu colaborarea instituțiilor”.

Discursul reclamantului s-a bucurat de o largă acoperire media. Spre exemplu, ziarul național *România liberă* a scris în ediția sa din 21 februarie 2001: „Gabriel Andreescu a lansat ieri acuzații grave: există suspiciunea că [A.P.] ar fi colaborat cu fosta Securitate”.

1.2. Procedura în fața Judecătoriei Sectorului 4 București

La 27 februarie 2001, A.P. a formulat o plângere penală împotriva reclamantului, acuzându-l de insultă și calomnie cu privire la afirmațiile acestuia din cadrul conferinței de presă din 20 februarie 2001. A.P. a solicitat în același timp daune morale în cuantum de un miliard de lei vechi (ROL) și obligarea reclamantului să prezinte scuze în public.

La termenul din 3 iulie 2001, instanța i-a ascultat pe reclamant, pe partea vătămată și pe procuror. Procurorul a solicitat achitarea, cu motivarea că discursul în litigiu exprimă o simplă bănuială, iar nu afirmarea unui fapt determinat și că nu există niciun element susceptibil să demonstreze că reclamantul a acționat cu intenția de a aduce prejudicii de imagine părții vătămate.

În concluziile sale scrise, reclamantul a făcut referire, printre altele, la o declarație manuscrisă făcută de A.P. la 19 mai 1982. Conform reclamantului, conținutul acestei declarații întărea suspiciunile sale conform cărora A.P. ar fi putut ceda presiunii Securității furnizându-i informații de natură să aducă atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale altora, precum libertatea de exprimare și libertatea de asociere. El se baza pe următorul pasaj al documentului: „Menționez că la un timp după această împrejurare am informat un ofițer al Ministerului de Interne asupra conferinței la care am participat, exprimându-mi dezacordul față de conținutul ei, precum și uimirea că a putut avea loc în condiții oficiale”.

În concluziile scrise, reclamantul susținea că faptul de a dezvălui asemenea informații și de a-și exprima dezacordul într-o declarație făcută în fața unui reprezentant al fostului regim reprezenta o atitudine dacă nu de colaborare cu regimul, cel puțin de compromis, deoarece o asemenea atitudine era „o invitație la reprimarea organizatorilor” acestor reuniuni. În această privință, reclamantul consideră că declarația lui Andrei Pleșu din 19 mai 1982 era o dovadă de natură să îi întărească îndoielile, cu atât mai mult cu cât Legea nr. 187/1999 oferea o definiție legală a noțiunii de „colaborator al organelor de Securitate că poliție politică”, incluzând „persoanele care au oferit informații Securității prin care s-a adus atingere nemijlocit sau prin alte organe drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”, cu excepția declarațiilor făcute în cursul anchetelor de către persoanele private de libertate din motive politice și cu privire la faptele care le erau imputate acestora. Reclamantul a indicat, de asemenea, două persoane membre ale GDS, și anume R.S. și D.P., care și-au exprimat cu ocazia discuțiilor pe care le-au avut bănuielile în ceea ce îl privește pe A.P.

Reclamantul a precizat, în plus, că, în virtutea dreptului la libertatea de exprimare, avea dreptul de a aprecia fapte evidente, dar și aparențe.

În cadrul audierilor, A.P. a prezentat instanței un certificat emis de CNSAS, al cărui membru era, datat 12 iunie 2001, atestând că nu a colaborat cu Securitatea. De asemenea, a depus la dosar o declarație extrajudiciară dată de D.P., datată 22 iunie 2001, în care acesta din urmă declară că nu a afirmat niciodată că A.P. a colaborat cu fosta Securitate, că nu a avut discuții cu reclamantul în acest sens și că nu susține nimic din ceea ce reclamantul a afirmat în ceea ce îl privește.

1.3. Sentința din 13 iulie 2001 a Judecătoria Sectorului 4 București

Prin sentința din 13 iulie 2001, Judecătoria Sectorului 4 București a dispus achitarea reclamantului, cu motivarea că elementele materiale și intenționale ale infracțiunilor de care era acuzat acesta nu erau reunite în speță și a respins pretențiile civile ale părții vătămate.

Referindu-se la libertatea de exprimare, la dreptul publicului de acces la informațiile de interes public și la dreptul la protejarea demnității terților, astfel cum sunt garantate de Constituție, instanța a reținut mai întâi că afirmațiile reclamantului, descriind partea vătămată drept o persoană „care a avut o incredibilă obediență față de [P.R.]” și drept o persoană slabă, incapabilă să reziste poliției politice a regimului comunist, erau judecați de valoare și nu depășeau limitele criticii acceptabile a personalităților publice, în măsura în care reclamantul nu a folosit expresii triviale sau injurioase, iar afirmațiile sale nu se apropiau de absurd sau de imposibilitatea obiectivă. În consecință, instanța a concluzionat că nu există infracțiunea de insultă în ceea ce îl privește pe reclamant.

Apoi, instanța a estimat că se putea deduce din discursul reclamantului că acesta a reproșat părții vătămate că ar fi colaborat cu fosta Securitate. Instanța a reținut că reclamantul a acționat cu bună-credință, deoarece el nu a exprimat niciodată certitudinea că partea civilă a colaborat cu Securitatea, ci doar bănuielile sale în acest sens, bazate pe anumite indicii de natură să dea naștere la asemenea îndoieli. Instanța a reținut că reclamantul a insistat mereu asupra subiectivității demersului său și asupra absenței unor probe certe, avertizând astfel membrii publicului și invitându-i să aprecieze personal indiciile existente.

De altfel, în ceea ce privește certificatul atestând că A.P. nu a colaborat cu fosta Securitate, instanța a stabilit că acest document putea într-adevăr să nu elimine îndoielile reclamantului, dat fiind contextul în care au fost enunțate îndoielile, și anume o critică a CNSAS și a eficacității acestuia, ceea ce implica în egală măsură a pune sub semnul întrebării dovezile eliberate de CNSAS însuși.

Instanța a concluzionat după cum urmează: „(...) chiar eronat în privința concluziei trase, demersul (reclamantului) este formulat cu bună-credință, inculpatul însuși atrăgând atenția asupra neajunsurilor argumentelor sale și se constituie doar ca interpretări ale unor fapte obiective prezentate cu corectitudine (prezența părții vătămate în cele două cabinete, faptul că partea vătămată a fost supusă presiunilor fostei Securități, aspectul notoriu că maniera de acțiune a fostei Securități crea posibilitatea accentuată a forțării unei colaborări a unora din victimele sale etc.) prin prisma unor judecați de valoare personale care, greșite sau nu, așa cum s-a arătat, nu pot fi supuse controlului instanței (...) interpretări care nu ating pragul imposibilului sau neverosimilului evident pentru a deveni denigratoare prin însăși evidența neverosimilului celor afirmate, acest demers se încadrează în limitele libertății de exprimare a opiniilor”.

Respingând capătul de cerere cu privire la plată de daune morale, cu motivarea că reclamantul nu a comis nicio faptă ilicită, ci doar și-a exercitat dreptul la libertatea de exprimare garantat de Constituție, instanța a dispus în plus că rămân în sarcina statului cheltuielile judiciare avansate de stat.

1.4. Recursul părții vătămate la Tribunalul București

Partea civilă a introdus recurs în fața Tribunalului București împotriva sentinței din 13 iulie 2001. În același timp, Parchetul a introdus recurs, cu motivarea că ar fi trebuit reținute în sarcina părții care a pierdut cheltuielile de judecată.

La prima înfățișare din 1 octombrie 2001, Tribunalul București a dispus amânarea judecării cauzei pentru o dată ulterioară, în vederea comunicării motivelor de recurs către reclamant.

La 15 octombrie 2001, Tribunalul a deschis dezbaterile cu privire la recursurile formulate de A.P. și Parchet. Reprezentantul Ministerului Public a solicitat menținerea achitării reclamantului și respingerea recursului părții civile ca nefondat.

Printr-o decizie din 29 octombrie 2001, Tribunalul București a admis recursul introdus de A.P. și l-a condamnat pe reclamant la plata unei amenzi penale de 5.000.000 ROL și la daune morale în cuantum de 50.000.000 ROL către partea vătămată.

Instanța a stabilit că reclamantul nu a putut demonstra veridicitatea afirmațiilor sale conform cărora A.P. a colaborat cu fosta Securitate, în timp ce Certificatul din 12 iunie 2001 eliberat de CNSAS atesta că A.P. nu a colaborat. Tribunalul București nu a făcut nicio referire la considerentele reținute de Judecătoria în favoarea achitării reclamantului. Tribunalul a utilizat termenii următori: „În speța de față, inculpatul nu a putut face dovadă veridicității afirmațiilor sale care au găsit ecou în conștiința publicului și ar fi putut atrage sancțiuni în cazul în care acestea ar fi fost adevărate în ceea ce o privește pe partea vătămată, având în vedere funcția pe care o îndeplinea la vremea respectivă și declarația acestuia de negare a oricărei colaborări cu Securitatea.

Faptul că partea vătămată nu a avut statutul de colaborator al Securității este relevat în adeverința nr. 5.552/12.06.2001 depusă la dosar și eliberată de CNSAS. Față de aceste considerente, în baza art. 385¹⁵ pct. 2 lit. d) C.proc.pen., Tribunalul va admite recursul părții vătămate A.P., va casa sentința penală recurată și în fond, în baza art. 206 C.pen., raportat la art. 63 C.pen., inculpatul va fi condamnat la 5.000.000 lei amendă penală”.

La 19 februarie 2002, reclamantul a plătit amendă penală. La 5 august 2002, reclamantul a plătit avocatului lui A.P. sumă stabilită cu titlu de daune morale.

2. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 §1 din Convenție

Reclamantul se plânge de faptul că prin condamnarea să penală din 29 octombrie 2001 de către Tribunalul București, fără a fi audiat personal, i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil. El invocă art. 6 §1 din Convenție, redactat după cum urmează în partea sa relevantă: „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”.

Guvernul contestă această teză.

2.1. Cu privire la admisibilitate

Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 §3 din Convenție. De asemenea, Curtea constată că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

2.2 Cu privire la fond

A. Argumentele părților

Reclamantul arată că, în contra dispozițiilor Codului de procedură penală, Tribunalul București, prima instanță care i-a aplicat o sancțiune penală, nu l-a audiat și nici nu i-a dat

cuvântul la finalul dezbaterilor. În consecință, nu a avut ocazia să precizeze semnificația afirmațiilor sale făcute cu ocazia conferinței de presă din 20 februarie 2001 și nici să rectifice ceea ce ar fi putut fi reținut în mod eronat (...) în special modul și timpul verbal utilizate în discursul său.

Într-adevăr, reclamantul susține că a utilizat, cu ocazia conferinței de presă, modul condițional în frază „De ce dl [A.P.] (...) ar fi colaborat cu Securitatea?”, iar nu modul indicativ „a colaborat”, astfel cum a reținut Judecătoria. Finalmente, reclamantul observă că, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală, faptul de a acorda cuvântul acuzatului la finalul dezbaterilor nu este un act de procedură facultativ, nefiind lăsat la latitudinea instanței și nici măcar a acuzatului.

Guvernul consideră că, examinând acuzațiile penale aduse reclamantului, instanțele naționale au respectat întru totul garanțiile de independență, imparțialitate, publicitate și egalitate a armelor. În această privință, el subliniază că, în speță, reclamantul a fost audiat de către Judecătoria, declarația sa aflându-se la dosar. De altfel, avocatul său a pus concluzii în apărare în cadrul procedurii de recurs. Mai mult, reclamantul a avut posibilitatea de a depune la dosar mijloacele de probă pe care le consideră pertinente pentru a-și susține cauza. De altfel, reclamantul nu a solicitat în cadrul procedurii de recurs prezentarea de probe noi.

Guvernul subliniază apoi că Tribunalul București s-a raliat în decizia sa interpretării probelor și motivării Judecătoriei.

Tribunalul nu a făcut decât să recalifice drept calomniatoare afirmațiile imputate reclamantului. Guvernul observă, de asemenea, că Tribunalul nu și-a motivat decizia doar sau într-o măsură determinantă pe declarația reclamantului, ci pe ansamblul probelor din dosar.

Mai mult, Guvernul amintește că, potrivit jurisprudenței Curții, le revine în principal instanțelor naționale să aprecieze probele strânse de către acestea și relevanța acelor pe care le propun inculpații, iar caracterul echitabil al unei proceduri trebuie analizat ținând cont de ansamblul acestora. Guvernul atrage atenția asupra ultimelor modificări ale Codului de procedură penală care obligă instanțele de recurs să îl audieze pe inculpat.

B. Aprecierea Curții

În fața unei instanțe investite cu soluționarea căilor de atac, având plenitudine de jurisdicție, art. 6 din Convenție nu garantează în mod obligatoriu dreptul la o audiere publică și nici, în cazul în care o asemenea audiere are loc, dreptul de a asista personal la dezbateri.

În schimb, Curtea a stabilit că, atunci când o instanță din căile de atac trebuie să se pronunțe într-o speță asupra aspectelor de fapt și de drept deduse judecății și să analizeze în ansamblul speței problema vinovăției sau nevinovăției inculpatului, aceasta nu poate, pentru motive de echitate a procedurii, să hotărască asupra acestor aspecte fără o apreciere directă a declarațiilor făcute personal de către inculpatul care afirmă că nu a comis fapta considerată infracțiune.

În speță, Curtea observă mai întâi că nicio parte nu contestă faptul că reclamantul a fost condamnat de Tribunalul București fără a fi audiat personal.

Astfel, pentru a stabili dacă a existat o încălcare a art. 6 din Convenție, este necesară examinarea atribuțiilor Tribunalului și natura problemelor pe care trebuia să le soluționeze.

În speță, Curtea observă că, după ce a infirmat achitarea pronunțată în prima instanță, Tribunalul București a statuat asupra fondului acuzațiilor aduse reclamantului, declarându-l vinovat de calomnie, fără a-l fi audiat personal, deși acesta era prezent la dezbateri. Mai mult, astfel cum rezultă din dosarul instanței, instanța a omis în același timp să îi ofere cuvântul la

finalul dezbaterilor (*a contrario*, Constantinescu, citată mai sus, parag. 27 și 58). Or, în opinia Curții, pentru a pronunța hotărârea, Tribunalul București nu s-a limitat să efectueze o interpretare diferită în drept față de cea a Judecătoriei în ceea ce privește ansamblul elementelor obiective, dar chiar a efectuat o nouă apreciere a faptelor considerate că fiind dovedite de prima instanță și le-a reconsiderat, problemă care depășește considerațiile strict juridice.

În acest context, Curtea estimează că faptul că reclamantul a fost audiat de Judecătorie nu exonera Tribunalul de obligația de a-l audia, cu atât mai mult cu cât Judecătoria a dispus achitarea acestuia. În plus, Curtea accentuează că nu i s-ar putea reproșa reclamantului o lipsă de interes pentru proces, în condițiile în care acesta a asistat la înfățișările de la Judecătorie, în fața căreia și-a susținut personal cauza, precum și la cele de la Tribunal.

Astfel, Curtea apreciază că condamnarea reclamantului, pronunțată fără ca acesta să fie audiat personal și, mai ales, după achitarea de către Judecătorie este contrară exigențelor unui proces echitabil în sensul art. 6 §1 din Convenție.

În consecință, a fost încălcată această dispoziție.

3. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 10 din Convenție

Reclamantul susține faptul potrivit cu care condamnarea sa penală și civilă prin decizia din 29 octombrie 2001 a Tribunalului București reprezintă o ingerință disproporționată în libertatea sa de exprimare, ce nu era necesară într-o societate democratică. El invocă art. 10 din Convenție, redactat după cum urmează: „Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seamă de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să impună societăților de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune un regim de autorizare.

Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”.

3.1. Cu privire la admisibilitate

Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 §3 din Convenție. De asemenea, Curtea constată că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

3.2. Cu privire la fond

A. Argumentele părților

Reclamantul consideră că această condamnare a sa penală și civilă pentru calomnie constituie o ingerință în libertatea sa de exprimare, ingerință care nu răspunde unei nevoi sociale imperioase. El susține că și-a exercitat în mod legitim dreptul la libertatea de exprimare prin pronunțarea discursului incriminat, exprimând o apreciere subiectivă a faptelor și aparențelor, formulând judecăți de valoare, iar nu certitudini în ceea ce privește poziția lui Andrei Pleșu cu privire la deconspirarea fostei poliții politice și având o bază factuală suficientă. Reclamantul arată în acest sens că discursul sau a fost decent și de bună-credință.

Reclamantul consideră apoi că motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica ingerința nu erau pertinente și suficiente.

Reclamantul subliniază că sumă pe care a trebuit să o plătească lui A.P. cu titlu de daune morale, cumulată cu amendă penală, reprezenta, la momentul faptelor, de peste 30 de ori salariul lunar minim.

Guvernul admite că decizia din 29 octombrie 2001 a Tribunalului București ar putea fi interpretată drept o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare. Totuși, el consideră că este vorba despre o ingerință prevăzută de lege, și anume art. 206 C.pen. pentru condamnarea penală și art. 998 și 999 C.civ. pentru condamnarea civilă. În plus, condamnarea avea un scop legitim, și anume protecția reputației altora, în speță a lui A.P., care ocupă o funcție publică importantă.

B. Aprecierea Curții

Curtea estimează că această condamnare care face obiectul cauzei reprezintă o „ingerință” în exercitarea de către reclamant a dreptului sau la libertatea de exprimare. Această imixtiune încalcă art. 10 din Convenție, cu excepția cazului în care este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime enumerate în art. 10 §2 și este „necesară, într-o societate democratică” pentru a le atinge.

a) **„Prevăzută de lege”**. Curtea observă că Tribunalul București s-a bazat, pentru a ajunge la condamnarea reclamantului, pe art. 206 C.pen. referitor la calomnie și pe art. 998 C.civ. ce reglementează răspunderea civilă delictuală. Astfel, ingerința era „prevăzută de lege”.

b) **„Scop legitim”**. Curtea observă că ingerința în litigiu urmărea un scop legitim raportat la art. 10 §2 din Convenție, și anume protecția reputației altora, în speță cea a dlui A.P., cunoscut drept om de cultură, fost ministru al culturii și al afacerilor externe și fost membru al Colegiului CNSAS.

c) **„Necesară într-o societate democratică”**. Curții îi mai rămâne să verifice dacă această ingerință era „necesară”, într-o societate democratică pentru a atinge scopul legitim urmărit. Ea trimite în această privință la principiile fundamentale care se desprind din jurisprudența sa în materie.

În exercitarea puterii sale de control, Curtea nu se poate substitui instanțelor interne competente, ci ea trebuie să verifice prin prismă art. 10 din Convenție hotărârile pe care acestea le-au pronunțat în virtutea puterii lor de apreciere. De aici nu rezultă că ea ar trebui să se limiteze la a cerceta dacă statul pârât a utilizat această putere cu bună-credință, cu grijă și în mod rezonabil; Curtea trebuie să analizeze ingerința în litigiu în lumina ansamblului cauzei, inclusiv din perspectivă amplorii afirmațiilor imputate reclamantului și a contextului în care acesta le-a emis.

Curtea trebuie să verifice dacă autoritățile interne au asigurat un just echilibru între, pe de o parte, protecția libertății de exprimare, consacrată de art. 10 din Convenție și, pe de altă parte, cea a dreptului la reputația persoanelor implicate în cauză, care, în calitate de element al vieții private, este protejat de art. 8 din Convenție.

Curtea observă că, în prezenta cauză, Tribunalul București a considerat că, prin afirmațiile făcute cu ocazia unei conferințe de presă, reclamantul l-a expus pe A.P. disprețului public și unor posibile sancțiuni, ținând cont de funcțiile deținute de acesta.

Este necesar deci să se examineze, având în vedere principiile menționate mai sus, dacă motivele invocate de Tribunalul București pentru a justifica condamnarea persoanei în cauză erau „pertinente și suficiente”.

Curtea amintește în această privință că art. 10 §2 din Convenție nu permite în niciun fel restricții aduse libertății de exprimare în domeniul discursului politic sau al unor probleme de interes general.

Curtea evidențiază în principal că discursul incriminat al reclamantului se înscrie în contextul special al unei dezbateri de ordin național privind o temă de interes general și extrem de sensibilă.

Curtea constată că reclamantul a avertizat publicul asupra faptului că el doar exprimă anumite îndoieli, că făcea o apreciere subiectivă a faptelor și aparențelor cu privire la poziția lui A.P. în ceea ce privește problema deconspirării fostei poliții politice. Afirmările făcute nu erau prezentate ca fiind certitudini.

Mai mult, Curtea constată că este vorba despre niște afirmații orale pronunțate cu ocazia unei conferințe de presă, ceea ce l-a lipsit pe reclamant de posibilitatea de a le reformula, reface sau de a le retrage.

Curtea apreciază apoi că buna-credință a reclamantului este de asemenea dovedită de participarea sa la procedura penală îndreptată împotriva sa.

Curtea observă că persoană în cauză a dat dovadă de interes pentru proces, prezentându-se la termenele stabilite de instanțe în fața Judecătoriei și a Tribunalului. Astfel, el a putut fi audiat personal în procedura din fața Judecătoriei, a putut să depună concluzii scrise și să prezinte, în toate stadiile procedurii, elementele de probă susceptibile să dovedească afirmațiile sale.

În ceea ce privește caracterul proporțional al atingerii dreptului la libertatea de exprimare, Curtea amintește că natura și severitatea pedepselor aplicate sunt elemente care trebuie luate în considerare.

Curtea consideră că ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului nu a fost, în speță, justificată de motive pertinente și suficiente. Astfel, ingerința nu ar putea fi considerată proporțională și deci „necesară într-o societate democratică” în sensul art. 10 din Convenție.

În consecință, a existat o încălcare a acestei dispoziții.

4. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

Art. 41 din Convenție prevede: „în cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă”.

4.1. Prejudiciu

Reclamantul a solicitat 5.500 RON cu titlu de prejudiciu material, sumă care reprezintă cuantumul amenzii penale și al daunelor morale plătite părții vătămate ca urmare a condamnării.

El consideră că această sumă ar trebui reevaluată luând în considerare evoluția salariului mediu între data plății acestor sume (2002) și anul 2009. El a solicitat, de asemenea, 5.000 euro cu titlu de prejudiciu moral.

Guvernul a susținut că sumele plătite de către reclamant ca urmare a condamnării sale trebuie reevaluate ținând cont de metodele Institutului Național de Statistică. Astfel, el a estimat că sumele reactualizate se ridică la 2.222 euro. Acesta a susținut, de asemenea, că legătură de cauzalitate între prejudiciul moral invocat și suma solicitată sub acest aspect nu a fost dovedită și că o eventuală constatare a încălcării ar putea constitui, în sine, o reparație suficientă a prejudiciului moral pretins de reclamant.

Curtea observă că baza care trebuie reținută pentru acordarea unei reparații echitabile rezidă, în speță, în faptul că reclamantul nu a beneficiat de o procedură echitabilă și în ingerința disproporționată în dreptul sau la libertatea de exprimare, ca urmare a condamnării sale pentru calomnie.

Curtea constată că reclamantul a plătit atât amenda penală, cât și daunele morale acordate ca urmare a condamnării sale.

Prin urmare, având în vedere ansamblul elementelor prezentate de către părți în această privință, Curtea acordă reclamantului 3.500 euro cu titlu de prejudiciu material.

Mai mult, Curtea consideră că reclamantul a suferit un prejudiciu moral incontestabil. Statuând în echitate, astfel cum dispune art. 41 din Convenție, acordă reclamantului 5.000 euro cu titlu de prejudiciu moral.

4.2. Cheltuieli de judecată

Reclamantul a solicitat în același timp 38 euro pentru costurile și cheltuielile implicate de procedurile interne și 5.000 RON, aproximativ 1.180 euro, pentru cele din fața Curții. El a transmis documente justificative pentru o parte dintre aceste sume.

Guvernul a remarcat că reclamantul nu a transmis Curții niciun document justificativ cu privire la suma de 5.000 RON.

Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține restituirea costurilor și cheltuielilor decât în măsură în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al cuantumului acestora. În speță, ținând cont de documentele aflate la dispoziția sa, precum și de criteriile menționate mai sus, Curtea consideră rezonabilă sumă de 1.180 euro, care include toate costurile și cheltuielile și o acordă reclamantului.

4.3. Dobânzi moratorii

Curtea consideră potrivit ca rata dobânzilor moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, în unanimitate, CURTEA

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a existat o încălcare a art. 6 §1 din Convenție;
3. hotărăște că a existat o încălcare a art. 10 din Convenție;
4. hotărăște:

a) ca statul pârât să îi plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 §2 din Convenție, suma de 3.500 euro pentru prejudiciul material, 5.000 euro pentru prejudiciul moral și 1.180 euro pentru costuri și cheltuieli, sume ce vor fi convertite în moneda statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății, plus orice sumă care ar putea fi datorată cu titlu de impozit;

b) ca, începând de la expirarea termenului menționat mai sus și până la efectuarea plății, aceste sume să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă și majorată cu 3 puncte procentuale.